

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

TÜRK
KÜLTÜRÜ
DERGİSİ

251

SAYI 251

YIL XXII

MART 1984

MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ ve ANSİKLOPEDİLER 2. MEYDAN LAROUSSE*

Dr. Orhan F. Köprülü

1969'da yayımına başlanarak 5 sene gibi çok kısa bir zamanda 12 kalın cilt halinde tamamlanan bu Ansiklopedi, baskısının nefâseti yanında ihtiva ettiği maddelerin tenevvüü bakımından da çok faydalı müracaat eserlerinden biri olmuştur. Daha sonra 1973'te bir Ek cilt çıkarılarak hem evvelce unutulmuş bir takım maddeler tamamlanmış hem de eskiden yazılmış maddelere bâzı ilâvelerde bulunulmuştur.

İsminden de açıkça anlaşılacağı üzere **Meydan Larousse**'da yer alan maddelerin birçoğu yeniden yazılmış olup, bunlar millî kültürümüzle doğrudan doğruya alâkalı maddelerdir. Ancak, işin belki de çok acele tutulmasından olacak ki, millî kültürümüzü alâkadar eden birçok maddelerde yer, yer fâhiş hatalara, baskı yanlışlıklarına, satır atlamasına veya satır karışmalarına ve **Ek** cilt de dahil olmak üzere unutulmuş birçok maddeye rastlanmaktadır.

Yapılan hatâları daha iyi belirtebilmek için bunları muayyen gruplara ayırarak yapmanın yerinde olacağını zannediyoruz. **Meydan Larousse**'da ilk göze çarpan husus biyografilerde rastlanılan yanlışlardır. Tarihe mal olmuş bir takım kimseler için bunu bir dereceye kadar tabii karşılasak bile, aramızdan henüz yeni ayrılmış yahut hâlen içimizde yaşayan kimseler hakkında yanlış bilgiler verilmesi, anlaşılması güç bir husustur. **Adivar**, **Adnan** ile **Adivar**, **Hâlîde** maddelerinde **Adnan Adivar**'ın 1946 - 1950 arasındaki, **Hâlîde Adivar**'ın ise 1950 - 19554 arasındaki siyâsî hayatlarından hiç bahis edilmemiştir. Halbuki bunlardan birincisi

(*) **Millî Kültürümüz ve Ansiklopediler, I. İslâm Ansiklopedisi, Türk Kültürü**, sayı 219, Mart-Nisan 1981, s. 250 - 254'te çıkmıştı.

(1) **Meydan Larousse**, c 1, s. 86.

1946 - 1950 arasında müstakil İzmir Milletvekili olarak çok partili devrede de ciddi faydalı işler görmüşlerdir. **Gökay** (Fahrettin Kerim) maddesinde² "... iktidar değişince (1950) bu görevinden [yâni İstanbul valiliğinden] ayrıldı. Bir süre İstanbul'da serbest doktorluk yaptı.... C.H.P. den İstanbul milletvekili seçildi (1961) ...." denilmektedir. Ne yazık ki bu bilgiler tamamiyle yanlış olup, âdetâ hayal mahsûlüdür. Zira **Gökay** 1957'ye kadar aralıksız olarak İstanbul valiliğinde bulunmuş ve hiçbir zaman C.H.P.'den milletvekili seçilmemiştir. **Fahrettin Kerim**, 1961 seçimlerinde tekbaşına yeni Türkiye Partisi'nden İstanbul milletvekili seçilmiş olup, uzun yıllar sonra C.H.P.'nin Eskişehir listesinden namzed olarak seçimlere iştirak etmişse de o seçimi de kaybetmiştir. Bir çok kimsenin ezbere bildiği bu hususların **Meydan Larousse**'de yukardaki şekilde yazılması inanılmayacak bir şeydir. **Güleğ** (Kasım) maddesinde³ doğum tarihi 1910 olarak yazılmış ise de bunun 1905 şeklinde düzeltilmesi gerekir. **Yücel** (Hasan Âli) maddesinde⁴, kendisinin 1961'de Kurucu Meclis'e seçildiği yazılıdır. Halbuki **Yücel** Kurucu Meclis'te bulunmamıştır. **Âdil** (Selahattin) maddesinde⁵, paşa'nın 1950 - 1954'te İstanbul'dan milletvekili olduğu kayıtlı ise de bunun Ankara milletvekili olarak düzeltilmesi icap eder. **Atabey** (Fahri) maddesinde⁶ kendisinin Yassıada'daki bereati 1963 senesi olarak gösterilmişse de doğrusu 1961 olacaktır. **Kaflı** (Kadırcan) maddesinde⁷ "...1961'de C.H.P. Konya milletvekili oldu..." denilmekte ise de **Kadırcan Kaflı** Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Konya milletvekili seçildiği gibi daha önce de aynı parti kontenjanından Kurucu Meclis'e getirilmiştir.

Kafesoğlu (İbrahim) maddesine yapılan ekte⁸ aynen şöyle denilmektedir "Edebiyat Fakültesinden emekliye ayrıldı, 1973)". Ek ciltte verilen bu bilgi tamamiyle yanlış olup, **Kafesoğlu** ancak 1982 sonunda emekliliğini istemiştir. **Tekil** (Füruzan) maddesinde⁹, onun 1958'e kadar milletvekili olduğu yazılıdır. Bu tarihin 1957 olarak düzeltilmesi gerekir. Zira bilindiği üzere milletvekili genel seçimleri 1957'de ya-

(2) C. 5, s. 261.

(3) C. 5, s. 416

(4) C. 12 s. 867.

(5) **Meydan Larousse**, Ek cilt, s. 6.

(6) Ek cilt, s. 72.

(7) Ek cilt, s. 453.

(8) Ek cilt, s. 453.

(9) Ek cilt, s. 801.

(Herbert Adams) maddesinde²¹ "... Fuad Köprülü, **Osmanlı Devletinin Kuruluşu** adlı kitabında bu eseri tenkit etti..." denmektedir. Aslında Köprülü, Gibbons'un eserini 1935'te Sorbonne Üniversitesi'nde verdiği 3 konferans'ta götürmüş oluyor, bu konferanslar aynı yıl **Les Origines de l'Empire Ottoman** (Paris 1935) adı altında yayımlanmıştır. 1959 tarihi adı geçen kitabın Tarih Kurumunca yayımlanan Türkçe tercümesine aittir. **Dörtlü Takrir** maddesinde²², bu takririn 1946'da verildiği yazılı ise de demokrasi tarihimizde dörtlü takrir diye bilinen takrir 1945 yazı başında verilmiştir. **Türkiye** maddesinde²³ "... D.P. beş kişi tarafından kuruldu..." denilmektedir. Bu da yanlış olup, bu partiyi, dörtlü tahrir imza koyan dört kişi kurmuştur.

Bir kısım maddelerde ise ilk bakışta göze çarpan eksiklikler vardır. **Ansiklopedi** maddesinde²⁴, Köprülü'nün sâdece bir fasikülünü neşredebildiği, fakat birçok yerde kaynak olarak kullanılan **Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi** (İstanbul 1935), bu meyanda zikredilebilir. **Güneş Gençlik Kulübü** maddesinde²⁵, bu kulübün kurucusu ve reisi olan Cevat Abbas Gürer'den bahsedilmemiştir. **Çeşmizâde Mustafa Reşid Efendi** maddesinde²⁶, **Çeşmizâde Tarihi** (İstanbul 1959)'ni Prof. Bekir Kütükoğlunun yayımladığının kaydedilmesi gerekirdi.

Demokrat Parti maddesinde²⁷, partinin kuruluşu 1946 olarak yazılmıştır. Bu tarihin ta molarak 7 Ocak 1946 şeklinde verilmesi icâb ederdi. **Burian** (Orhan) maddesinde²⁸, onun en mühim eseri olan ve British Museum'da bularak neşrettiği **The Report of Lello**²⁹'dan hiç söz edilmemiştir.

Meydan Larousse'da zaman, zaman maddelerle, resimler arasında bir irtibat bulunmadığı görülmektedir. Meselâ. 3. cilt 696. sayfada, fesli bir fotoğrafı yer alan Dilâver Paşa'nın, bu **Ansiklopedi**'nin **Dilâver Paşa** maddesindeki³⁰, Osmanlı sadrâzamı (sadâretî 1621) ile ilgili olmasına imkân yoktur.

(21) C. 5, s. 161.

(22) C. 3, s. 869.

(23) C. 12, s. 372.

(24) C. 1, s. 555.

(25) C. 5, s. 439.

(26) C. 3, s. 204.

(27) C. 3, s. 521.

(28) C. 2, s. 651.

(29) Orhan Burian, **The Report of Lello** - Bâbiâhî nezdinde üçüncü İngiliz elçisi Lello'nun muhtırası (Ankara 1952).

Meydan Larousse'un, daha çok ilk ciltlerinde olmak üzere, yer yer mükerrem satırlara, satır karışmalarına ve basit gibi görünen baskı hatâlarına rastlanmaktadır. Meselâ **Abdülatif Suphi** maddesinde³¹ son satırlar karışmıştır. Bâzi baskı yanlışlarının, meselâ **Âşık Paşazâde Tarihi** maddesinin³² ikinci paragrafında olduğu gibi cümlelerin mânâsını bozduğu da vârittir. **Âbâdan** maddesinde³³ bir tek harf yanlışlığı yüzünden kelimenin mâmur olan karşılığı memur olarak gösterilmiştir. Hernekadar bizim nesiller için bunun yanlış olduğu ilk bakışta anlaşılabilirse de gençler bakımından bu çeşit hatâların bile düzeltilmesi kesin olarak gereklidir.

Yukarıdan beri vermeğe çalıştığımız misallerin daha yüzlercesini bulmak gayet kolaydır. Ancak maksadımız bir insanın vüsû haricinde olan bütün yanlışları teker teker vermeğe çalışmak değildir. Aslında bu çok faydalı olabilecek olan Ansiklopedi'den gereği gibi istifade edilebilmesi için geniş bir doğru yanlış cedveli hazırlanmasına dikkatleri çekmektir. 2. bir Ek ciltte bir yandan bu yapılırken aynı zamanda evvelce unutulmuş veya gözden kaçmış maddelerin de buyeni ciltte yer alması şarttır.

Bu cins maddelere misal olarak şunları ilk ağızda zikretmek isteriz:

Akün (Ömer Faruk), Ayda (Âdile), Banoğlu (Niyazi), Baştav (Şerif), Çetin (Nipad), Diyarbekirli (Nejad), Eser (Tekin), Erzi (Adnan), Esener (Turhan), Esin (Ernel), Göyünç (Nejad), Ilıcak (Kemal), Ilıcak (Nazlı), Karataş (Şaban), Karpát (Kemal), Kırzioğlu (Fahredden), Kızıoğlu (Muharrem İhsan), Kütühoğlu (Bekir), Kütühoğlu (Mübahat), Orhanlı (Cengiz), Örs (Hayrullah), Öztuna (Yılmaz), Parmaksızoğlu (İsmet), Soysal (Ertuğrul), Yücel (Tâlip), Yücel (Yaşar), Oğuz (Burhan). Ayrıca Armağanlar (anma kitapları), Aydınlar Ocağı, Perapalas oteli, Saltıhnâmeler, Şer'i siciller ve Ebu'l-hayı Rûmî maddelerine de ikinci Ek ciltte yer verilmesi gerekir.

Her sene yeniden 30-40 bin takım satması çok kolay olan **Meydan Larousse** için böyle bir yeni Ekcilt âdetâ zarûridir. Böyle bir Ek cildin Türkler ve Türkiye hakkında eser vermiş olan yabancılara da yer vermesi bu yeni cilt için bir orijinalikte teşkil edecektir. Bu yabancılar arasında A. Anhegger, T. Halesikun, R. Mantran, A. Tietze, H. Temperly, W. Langer, R.H. Davison, Mrs. Brassey, Mrs. Max Müller, S. Cox ve en azından daha seksen yüz kişiyi saymak çok kolaydır.

Böyle bir teşebbüse geçildiği taktirde elimizden gelen her türlü yardımı yapmağa hazır olduğumuzu bu vesile ile ayrıca belirtmek isteriz.